

Хумористична история на българите

БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

© Райко Алексиев, автор

© Антон Оруш, редактор и автор на предговор

© Русанка Одринска, коректор

© Николема Карайончева, оформление на корица

© Виктория Николова, графично оформление

„БИ 93“ ООД

София, 2019 г.

ISBN: 978-619-7496-13-0

Райко Алексиев

Хумористична история на българите

София
2019

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЪРВОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО	15
I.	16
II.	21
III.	26
IV.	31
V.	37
VI.	42
VII.	47
VIII.	52
IX.	57
X.	62
XI.	68

ВТОРОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО	73
XII.	74
XIII.	82
XV.	87
XVI.	93
XVII.	98
XVIII.	103
XIX.	107
XX.	111
XXI.	115
XXII.	118
XXIII.	122
XXIV.	126
XXV.	131
XXVI.	134
XXVII.	138

ТРЕТОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО	143
XXVIII.	144
XXIX.	148
XXX.	152
XXXI.	156
XXXII.	160
XXXIII.	163
XXXIV.	167
XXXV.	173

Предговор

Името на Райко Алексиев говори много на запознатите с българската култура и журналистика. Това е един забележителен човек, свързал трайно живота си с изобразителното изкуство, карикатурата, фейлетона и вестниците. Райко Алексиев е мислеща личност, модерен гражданин, склонен да анализира наболелите въпроси от обществения живот, а позициите си не се поколебава да изразява в своите произведения.

Алексиев е роден през 1893 г. в Пазарджик, в семейството на бежанец от Солун. Следва литература в Софийския университет и изобразително изкуство в Художествената академия в София. Проявява голям талант в рисуването и до края на 1913 г. осъществява пет самостоятелни изложби. Постепенно се сдобива със заслужено влияние в художествените среди, става неколнократен председател на Съюза на българските художници, а карикатурите му в различни вестници се превръщат в безспорни находки на остроумието.

Важна стъпка в живота си Райко Алексиев прави през 1932 г., когато излиза първият брой на основания от него сатирично-хумористичен вестник „Щурец“. В това седмично издание редакторът дава пълна изява на своя талант на фейлетонист и карикатурист – той сам рисува всички хумористични изображения, пише всички статии, анекдоти и фейлетони, а се грижи и за разпространяването на вестника. Интересен факт е, че „Щурец“ се списва в дома на художника и не пропуска брой дори по време на Втората световна война, като благодарение на остроумието, журналистическия талант и интелигентността на своя автор става невероятното търсено издание.

Може да се каже, че със своя вестник Райко Алексиев променя българския хумор и сатира и ги издига на качествено различно равнище. Карикатурите в „Шурец“ създават свои постоянни персонажи, които се запечатват в съзнанието на читателите с име и художествен образ – един е преследван от злополучия нещастник, друг е прост човек, но носител на трезва шопска мъдрост, трети е ориентиран към практичното духовник. Като обща черта на персонажите на Райко Алексиев можем да изтъкнем, че те засягат типични черти от българския характер и критикуват отрицателните му страни с интелигентна доза смях.

Карикатуристът обаче не се задоволява само с това. Когато става дума за важни обществени въпроси и хумористично отразяване на злободневни новини, посланието се поднася в по-сериозна форма, а тематичният обхват излиза и извън границите на България. На страниците на „Шурец“ е осмян не един политически режим и могат да се намерят карикатури както на фашизма и националсоциализма, така и на социализма и комунизма. Заради своите шеговити изображения и волнодумни фейлетони Райко Алексиев неведнъж получава ясни заплахи.

За съжаление, точно най-блестящите плодове на неговата мисъл ще се превърнат и в причина за ужасната му смърт. Между многото си сюжети „Шурец“ отпечатва и няколко недвусмислени карикатури на Сталин, които придобиват широка известност. Една от тях изобразява съветския диктатор, държащ в ръка брадва, от която капе кръв. Това нажежава обстановката и в последните дни преди Деветосептемврийския преврат художникът многократно е предупреждаван от свои близки да напусне страната, а кумът на семейството му – политикът Никола Мушанов – дори го снабдява с дипломатически паспорт. Райко Алексиев обаче отказва

да повярва, че е в реална опасност и твърди: „Аз не съм политик. Аз съм показвал грешките на политиците... На всекиго съм услужвал и съм давал с двете ръце. На никого не съм взел нищо и не съм напакостил. Аз не съм плъх, та да напускам кораба, когато той потъва“. Това обаче не се оказва достатъчно.

Последният брой на „Щурец“ излиза на 8 септември 1944 г. Малко след това Райко Алексиев е арестуван от коменданта на Народната милиция Лев Главинчев с обвинение, че е „враг на народа“, а формалният повод са именно карикатурите на Сталин. На 18 ноември 1944 г. журналистът е ритан и пребит до смърт с жестока ненавист в подземие на обществена сграда, а творбите му са забранени за публикуване. По-късно VI състав на Народния съд потвърждава екзекуцията му в посмъртно произнесена присъда. И досега обаче не всички обстоятелства около смъртта на художника са напълно изяснени.

В тази книга сме ви подготвили една от най-своеобразните, остроумни и интригуващи творби на Райко Алексиев – „Хумористична история на българите“. Това произведение излиза първоначално на страниците на „Щурец“, но през 1937 г. се появява и като самостоятелно издание. Чрез една позната форма – хронологично изложение на българската политическа история – Райко Алексиев слага пръст в редица проблеми на българската народопсихология и много пороци в държавното управление на страната.

Авторът на „Хумористичната история“ успява да хвърли мост между някогашните разнообразни исторически събития и явленията, наблюдавани в съвременното нему Трето българско царство, като с усмивка посочва идентичните причини за тях – политическата недалновидност, склонността към ко-

рупция и рушветчийство, неспособността на управниците да вземат приложими решения, поставянето на частните интереси над държавните... На отделни места наблюдателният журналист Райко Алексиев прави и остроумни сравнения между лица и факти, разделени от векове – напр. съпоставката между Паисий Хилендарски – първоначинателя на Възраждането – и известния през 30-те години на XX век Врачански митрополит Паисий, печално прочул се с неприличния за един духовник имотен разкош, вероятно постигнат чрез злоупотреба с църковни средства. Четейки „Хумористичната история“, със сигурност ще забележим на много места и сатира на лошия близък на патриотизма – патриотарството, на склонността му да обяснява факти и обстоятелства по най-несериозен и необоснован начин само за да се съставят желаните изводи. С тези страни на българския характер Райко Алексиев със сигурност се е срещал и е сметнал, че най-ясният начин да покаже цялата им несъстоятелност е да направи един хумористичен и сатиричен преглед на българската история, като намери в хода ѝ доказателства за онова, което сериозните академични томове няма как да кажат, но жизнерадостното перо на вдъхновения творец може да напише.

Една от най-характерните страни на „Хумористичната история“ са илюстрациите към нея, изработени от самия автор и снабдени със забележителни и идейни коментари. Чрез рушащите времеви граници аналогии между далечните векове и 30-те години Райко Алексиев взема на подбив на практика всичко – съдилища, мастити историци, сектата на Петър Дънов, полицията, а на моменти – дори и себе си...

„Хумористична история на българите“ се чете леко и увлекателно, но със сигурност целта ѝ не е била да

е само четиво за забава, а и за провокиране на размисли. След прочитането на тази книга вие вероятно ще обикнете Райко Алексиев, ще посегнете към други негови творби, но дори и да не го направите, вече ще сте се запознали с достатъчно много от неговото творчество, за да усетите истинската му ценност. Несъмнено преди 75 години България губи едно неповторимо дарование в своята култура. Райко Алексиев е велик майстор на политическата и обществена сатира – хумористичният му талант успява да отрази огромно многообразие от теми, мисълта му прорязва навсякъде, а най-забележителното у него са уменията и на фейлетонист, и на карикатурист, който сам изработва илюстрациите към написаното и с това прави творбите си още по-въздействащи. Достатъчно причини, за да възстановим присъствието на този интелектуалец в българския културен свят.

Пожелаваме ви приятно четене!

Антон Оруш

Первото
бензарско
царство

I. ПОЯВЯВАНЕТО НА БЪЛГАРИТЕ.

РОДОНАЧАЛНИК. ХАРАКТЕРНИ ОСОБЕНОСТИ.

ПЪРВО РАЗЦЕПЛЕНИЕ. ПРЕМИНАВАНЕТО НА ДУНАВА

За произхода на българите съществуват различни мнения. Според едни от тях първите български орди били дошли от едно място, според други – от друго. Ние няма да влизаме в преценка на тия исторически полемики, защото знаем, че историците са хора, създадени да спорят помежду си за всички факти, които стават под небето. Според нас българите са се появили напук на историята и понеже тази пристрастна история не им е била предвидила никакво място на световната карта, те се заинатели да ѝ отмъстят така, че докато съществуват световите, да се помни и знае що значи българин. Напразно белградският професор Цвиич още тогава твърдял, че българите, понеже не са предвидени нито в картата на света, нито в историята, нямат право на съществуване. Нашите праотци, без да обръщат внимание на неговите научни доводи, най-спокойно се настанили някъде в Южна Русия и не щели да знаят за закона за частната собственост.

Въпросът, значи, с произхода на българите се изясни въпреки различните мнения на историците: българите са се появили напук на историята.

Въпросът с родоначалието на племето обаче е малко по-сложен. Едни твърдят, че родоначалник е хан Кубрат, други споменават името на хан Безмер, трети намесват и други имена. И тук няма защо да спорим с древните историци. Нека ги оставим да полемизират – може би хората си имат основания, може би всеки от

тях си има партия в Учителския съюз и всеки гледа да наложи на училищата своите учебници по история. Ние, търсейки истината, ще разрешим въпроса с оглед на психоаналитичния и прочее методи във връзка с биологичните прояви на племето. И това разрешение не може да бъде друго, освен че родоначалници са и двамата – и Безмер, и Кубрат.

Няма защо да се учудваме на такава възможност. Нима Аврам не роди Якова, Яков – Исака? Защо Безмер да не роди Кубрат и Кубрат да не роди Аспарух? Само евреите ли знаят да раждат по мъжка линия? Историята е наука, в която всичко е възможно. Още повече българската история. А вън от това българите въобще не си знаят историята и следователно няма кой да ни опровергае, ако направим някое фалшиво построение.

Безмер значи „няма мярка“. Кубрат (на старобългарски Курк) значи вълк – ето грабливи наклонности! Какво по-голямо доказателство от това, че племето, което въобще няма мярка в нищо и което е „склонно към грабежом“ (както пише Христофор Жефарович още в 1741 г.), произхожда именно от тия двамата ханове?

По-късно летописците ни съобщават, че Кубрат почнал сам да се размножава и – понеже по онова време нямало нито реномирани гинеколози, нито акушери, които да не позволяват (срещу скромно възнаграждение) увеличението на човешкия рог – деца му се раждали едно след друго, докато станала цяла орда. Доходите на Кубрат от съответните плячкосвания не били особено големи и затова при всяка донесена плячка синовете му се карали кой да дръпне по-голям пай за себе си. Кавгите понякога достигали до такъв размер, че в момент на ярост всички дръпвали по една цепеница от товара с дърва, който баща им (бидейки в близки връзки с горските стражари) сечал по контрабанден начин,

1. Старинна гравюра, изобразяваща Кубратовите синове. Четиримата се бият помежду си. Петият няма кого да бие и от яд плаче

и почвали да се бият. Веднъж, като ги заварил в това положение, Кубрат се намесил в кавгата, за да им вземе цепениците. Разярен, че им се бърка в работата, един от синовете халосал баща си по главата, а той получил сътресение на мозъка и паднал в агония. Синовете, без да ги е еня, че нанесли смъртен удар на собствения си баща, се събрали край него, за да им разпредели той наследството. Кубрат обаче бил беден и нямал друго какво да остави на децата си освен товара с дъбовите цепеници. В предсмъртна агония той се посвдзел, обвър-

зал дърветата на сноп и казал на синовете си:

– Ето моя сноп цепеници, поделете ги както знаете.

При тия думи хан Кубрат издъхнал. Още неизстинало тялото му, а синовете се спуснали, разграбили дърветата и кавгата наново почнала. Резултатът на моя семеен скандал бил пагубен за целостта на фамилията. Всеки гръпнал каквото може от покъщнината и синовете се разделили, като образували няколко партии. Какво е станало с всички тях – не ни е известно. Знаем само, че единият от братята, по име Аспарух, си заселил партията в Бесарабия. Дали в тази арабска страна е имало бяс и по-рано, или бясът я е обхванал от момента на дохождането на българите – не се знае. Знае се само, че бясът е бил толкоз силен, че и до ден днешен тази страна носи същото име.

Поселил се Аспарух в тая местност, стегнал партията си и си направил знаме от една конска опашка, което било символ, че българите винаги ще излизат начело на много работи, но накрая ще остават все към опашката.

Заселването на българите в Бесарабия имало тежки последствия за комшиите. Отличителният белег българинът да не живее добре с комшиите си още тогава се проявил по най-блестящ начин. До нас е достигнала легендата, че жената на Аспарух се скарала с жената на византийския император Константин Погонат, защото византийката, като тупала чергите си оттамък Дунава, направила юфките на буля Аспаруховица, които били турени да се сушат край Дунава.

– Ах, мари калисперо, мари кучко, мари обеснице, нямаш ли си цяла империя де да си изтърсваш прахоляците, ами си взела, та тупаш грипавите си черги баш под носаме? – закрещяла стринка Аспаруховица.

– Съст, мари пацавро – отвърнала надуто византийката, – мълци, це като каза на мъза си, сте има да патис!

– Пачавра ли? Кой е пачавра? – изпускала нашенката и

още вечерта, когато Аспарух се върнал от важно заседание малко пийнал, тя, след съответния припадък, го подкокоросала да иде да напердаши комшията.

– Остави се, холан, не ме замесвай във вашите женски разправии – се опитал да възрази ханът.

– Или ще идеш още сега да искаш сметка и от комшията, и от мъжа ѝ, или ще викна мама да дойде да им свие сармите, както тя си знае!

Изтръпнал от ужас при мисълта за тъща си, Аспарух предпочел сам да действа и като събрал оргата си, прецапал набързо Дунава и отишъл да се разпрavia с византийския император. След като го разгромил при Варна, българският хан решил да се върне. Жена му обаче, като видяла колко е хубаво на варненския плаж, се заинатила, взела да охка и да пъшка и решително съобщила, че докторите ѝ препоръчали морски бани, като скрепила тая си словесна атака с един-два припада.

Знаейки, че с жена, която е решила да иде на плаж, не може да се излезе на глава, но и като не искал да я оставя сама в подобни съблазнителни места, Аспарух решил да не се връща в Бесарабия и се заселил в Мизия, като си избрал за столица Преслав.

По тия места живеели тогава славяни – народ добър и с хубави жени. Поради тая причина скоро почнали сватосвания и кръвта взела да се смесва. И това смесване на кръвта ставало толкоз изобилно, че българите си набавили по няколко жени, за да извършат по-лесно препоръчаното от историята кръстосване на расите.

„Кръстосваше се кров словенска с кров болгарская и получише се деяние любовное за услаждение сердца человеческого“ – пише по тоя случай летописец г. г. Стефанос.

От това време започва вече уредбата на Първото българско царство.